

МУЗИЧНА КУЛЬТУРА СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ ЯК ЧИННИК УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Макаренко Лідія Петрівна

Київський університет імені Бориса Грінченка

Україна

Пісенний фольклор був і залишається основною української культури, адже у ньому сконцентровані найважливіші аспекти національної філософії, менталітету, історії та культури. Народний мелос відображаючи буття нації є важливим фундаментом національної єдності та ідентичності. Саме українська пісня у 1990-х роках стала основним стержнем відновлення Української державності. Втративши на довгі роки незалежність, частково мову та відчуття національної гідності, українці продовжували співати рідні пісні, найчастіше підпільно та попри всі страхи перед репресіями, вчили їх своїх дітей та внуків. Із піснею передавалась любов до Батьківщини, правдива історія, прагнення до Незалежності та національна гордість.

Одним із найяскравіших пластів української народної музичної творчості є пісні січових стрільців. Унікальністю даного фольклору є те, що в ньому відображаються найважливіші події державотворення, адже стрілецькі пісні виникли у воєнному середовищі під час буремних подій визвольних змагань 1914–1920 рр.

Серед дослідників даного пласту музичного фольклору можна згадати праці: А. І. Іваницького [1], О. Кузьменко [2], Т. Кузьменка [3], М. Лазаровича [4], О. Правдюка [5], В. Футулуйчука [6], В. Чоповського [7] та ін.

Потужний розвиток музичної культури січових стрільців став можливий у зв'язку із низкою факторів, найголовнішим серед яких було розуміння військового керівництва та провідників УНР і ЗНР потреби просвітницької і культурної діяльності серед населення і військового контингенту. На той час українці будучи поневоленими багато років та перебуваючи у складі різних імперій, мали, подекуди, слабе поняття про соборність Української держави. Велику роль у збереженні та популяризації пісень січових стрільців відігравали патріотично-вишкільні та релігійні молодіжні товариства, які активно діяли на Галичині на початку ХХ, зокрема: «Сокіл», «Січ» «Пласт», «Луг» та ін.

Варто зазначити, що УГА (Українська галицька армія) була чи не єдиною тогочасною армією Європи, яка заснувала повноцінний власний фронтовий театр [6]. Репертуар театру був надзвичайно різнобарвним і цікавим, переважно ставили українські вистави і п'єси: «Безталанна», «Мартин Боруля», «Наймичка» І. Карпенка-Карого; «Назар Стодоля» Т. Шевченка; «Украдене щастя» І. Франка, «Невольник» М. Кропивницького, а також і опери: «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського, «Наталка Полтавка» М. Лисенка та ін.

Із переліченого репертуару можна зробити висновки щодо потужності даного театру, адже будь-яка постановка потребує великого людського ресурсу, декорацій, костюмів та коштів. Однак, силами, як професійних артистів (тут можна згадати творчість «примадонни» театру Катерину Рубчакову), так і з великою участю аматорів, дані вистави відбувалися із грандіозним успіхом. Деякі вистави особисто відвідував головний отаман військ Української Народної Республіки Симон Петлюра.

Хор фронтового театру та духовий оркестр під назвою «Артистична горстка в полі» (оркестр був створений М. Гайворонським та налічував понад 30 музикантів) приймали активну участь у житті війська, вони виступали на урочистих заходах та сприяли піднесенню воєнного духу солдат. Під музику січові стрільці марширували, ішли в бій та проводжали в останню путь своїх побратимів.

Великий внесок у розвиток культури та мистецтва мали, так звані, «Пресові Кватирки» де здійснювалась видавнича та пропагандивна діяльність. Тут відбувались засідання, на яких обговорювались важливі проблем українського державотворення. Саму на таких «Пресових Кватирках» мали можливість спілкуватися та творити композитори, поети і художники. Митців поєднували спільні ідеї: боротьба за незалежність і любов до Батьківщини.

Найпопулярнішими піснями тих часів були твори Михайла Гайворонського (1892–1949), зокрема: «Їхав стрілець на війноньку», «Гей, там на горі Січ іде», «Коли ви вмирали, вам дзвони не грали», «Від Синього Дону до Сивих Карпат»; Романа Купчинського (1894–1976): «Ой там при долині», «Заквітчали дівчатовька», «Як з Бережан до Кадри», «Пиймо, друзі», «Ірчик», «Ми по таборах і тюрмах», «Лети, моя думо»; Степана Чарнецького (1881–1944): «Ой, у лузі червона калина»; Левка Лепкого (1888–1971): «Ой видно село», «Коби скорше з гір Карпатів», «Маєва нічка», «Бо війна війною» та «Журавлі» у співавторстві із братом Богданом Лепким (1872–1941).

Генезу стрілецьких пісень варто шукати у козацькому фольклорі, який зберігся у народній пам'яті, також стрілецька пісня увібрала у себе традиції українського церковного співу, що відображається у кантиленності і специфічному поліфонічному звучанні, також варто зазначити вплив західноєвропейського міського романсу. За жанровою приналежністю стрілецькі пісні можна умовно поділити на чотири групи: військово-патріотичні, тужливі, ліричні і жартівливі.

Після поразки національно-визвольного руху та окупацією України більшовицькою Росією діяльність митців, які не змирились із загарбницькою політикою Московії, була неможливою. Значна частина еліти під загрозою фізичного знищення, змушена була покинути Батьківщину. Однак, перебуваючи далеко від рідного краю українці продовжували боротьбу за незалежність своєї держави. Недовгий

український ренесанс було нещадно знищено московською імперіалістичною машиною, для українців це були часи великої смуги.

Пісні січових стрільців з новою силою гуртували до боротьби за свободу вояків УПА, з 2014 року ці пісні продовжують співати солдати вже Незалежної України на сучасній війні проти російських окупантів. Січові пісні продовжують жити у творчості багатьох українських композиторів, зокрема у хороших обробках С. Людкевича, М. Вериківського, П. Козицького, М. Колесси, Н. Нижанківського, Б. Вахнянина, М. Леонтовича та ін.

Отже, стрілецькі пісні є важливим пластом вітчизняного музичного фольклору, увібравши найкращі традиції українського мелосу, вони стали літописом героїчних часів боротьби народу на свою Батьківщину.

Список використаних джерел:

1. Іваницький А. І. Український музичний фольклор : підруч. [для вищ. навч. закладів] / А. І. Іваницький. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 320 с.
2. Кузьменко О. Стрілецькі пісні як феномен пісенної культури українців [Електронний ресурс] / Оксана Кузьменко – Режим доступу до ресурсу: <http://nashe.com.ua/info/39>.
3. Кузьменко Т. Г. Духовна культура українських січових стрільців в контексті національно-культурного руху : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. культурології : спец. 26.00.01 "Теорія та історія культури" / Кузьменко Т. Г. – Київ, 2009. – 19 с.
4. Лазарович М. Культурно-просвітницька діяльність Українських Січових Стрільців у роки Першої світової війни [Електронний ресурс] / Микола Лазарович – Режим доступу до ресурсу: <http://exlibris.org.ua/lazarovyc3/index.html>.
5. Правдюк О. Стрілецькі пісні [Електронний ресурс] / Олександр Правдюк – Режим доступу до ресурсу: <http://elib.nplu.org/view.html?id=5385>.
6. Футулуйчук В. Українська Галицька армія: військово-патріотичне виховання та вишкіл (1918-1920 рр.) [Електронний ресурс] / Василь Футулуйчук – Режим доступу до ресурсу: <http://ruthenia.info/txt/futuluchukv/uga/10.html>.
7. Чоповський В. Культурно-освітня діяльність українських січових стрільців [Електронний ресурс] / Василь Чоповський – Режим доступу до ресурсу: <http://elib.nplu.org/view.html?id=5382>.